

BENİ DE DİNLE

BENİM BELEDİYEM NASIL OLMALI?¹

Amaç ve Kapsam

Beni de Dinle çalışması, Fikir ve Sanat Atölyesi Derneği Çocuk Hakları Merkezi tarafından yürütülmüş olup, Mülteci ve Sığınmacılarla Yardımlaşma, Dayanışma ve Destekleme Derneği Mamak Ofisi ve Hempa Çocuk Derneği'nin katkılarıyla gerçekleşmiş ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından finanse edilen ve Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen Mikro-Fon Programı tarafından desteklenmiştir.

Çalışma, 14-18 yaş grubundaki türkiyeli ve mülteci çocuklarla, çocuk hakları ve yerel yönetimlere katılım konularında tartışmayı ve bu tartışmayı belediyelerin gündemine sokmayı hedeflemiştir.

Çocuk Hakları İnsan Haklarıdır!

Çocukların yetişkinlerden farklı olan ihtiyaçları, yetişkinlerin kurguladığı sistemlerin içinde yaşamak zorunda olmaları, zorbalık, her türlü eşitsizliğin çocukları etkilemesi, hatta çocukların mağdur olması, insan hakları hukuku bünyesinde çocuk haklarının kendine özgü bir yer bulmasına neden olmuştur.

Çocuk haklarına ilişkin dünyada en kabul gören metin olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanmış, Türkiye tarafından ise 1994 yılında imzalanmıştır.

Sözleşmenin temel anlayışı, çocukların yaşamının iyileştirilmesi ve kolaylaştırılmasını, bir diğer ifadeyle her türlü etkinlikte çocukların yüksek yararının garanti altına alınmasını içerir. Sözleşme bu temel anlayışla, yaşamsal haklar, korunma hakları, gelişme hakları ve katılım hakları olarak gruplandırılmıştır.

Sözleşmede tanımlanan hakların hayata geçirilmesi için temel ilkeler şunlardır;

- o Yaşama ve Gelişme
- o Korunma

¹ Bu belge hazırlanırken yararlanılan kaynak: "Çocuk Dostu Belediyeler İçin Çocuk Hakları" – Deniz Kırımsoy, Emrah Kırımsoy, Ezgi Koman, Doç. Dr. Serdar Değirmencioğlu, Necmettin Yemiş.

- o Katılım
- o Ayrım Gözetmeme

Temel ilkeler ve sözleşmede yer alan diğer hakları bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Hakların birbiriyle olan doğal ilişkisi nedeniyle, birinin gerçekleşmemesi, öteki hakkın ihlaline de neden olmaktadır. Dolayısıyla çocuk hakları bütüncüdür ve çocuk haklarına ilişkin bütüncül politikalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu temel ilkeler, anlaşılır gelmekle beraber her birine ilişkin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi başta olmak üzere birçok çocuk hakları örgütü ve savucusunu bu ilkeleri, değişen dünya düzenine göre her dönemde farklı biçimlerde tartışmalara açmıştır. Bu nedenle, ilkelerin içeriğine dair yorumları yeniden hatırlamak ve tartışmaya açmak oldukça kıymetlidir.

Yaşama ve Gelişme

Yaşama hakkı, insan hakları hukukunda birçok belgede yer alan temel haklardan biridir ve kişinin ruhsal ve bedensel bütünlüğüne işaret etmektedir. Gelişme hakkı, çocuğun yetişkinlik dönemine hazırlanmasına değil, çocuğun şimdiki yaşamı için en elverişli koşulların oluşturulmasına işaret etmektedir.

Korunma

Çocuğun korunması, en genel tarifıyla oluşabilecek tehlikelerin önlenmesi anlamına gelmektedir. Ancak çocuğun korunmasına dair hak, çocuğun kapasitesinin yetersizliğine değil, yetişkinler tarafından kurgulanmış dünyada, yetişkinlerin yönettiği kurumlarla ve kurullarla yaşamlarını sürdürmeleri, bu nedenle yetişkinler ve farklı iktidar alanları ile arasındaki güç eşitsizliği, kaynaklardan, hak ve özgürlüklerden eşit ölçüde yararlanmasının önündeki engeller nedeniyle gereklidir.

Korunma, bir diğer ifadeyle tehlikelerin önlenmesi ise yetişkinlere ve yetişkinlerin yarattığı sistemlerdeki aktörlere sorumluluklarını hatırlatmaktadır. Çocuğun korunması bu açıdan toplumun her düzeyinde; başta kamu idareleri olmak üzere, resmi, yerel, özel, akademik ve sivil toplum örgütleri vb. olmak üzere tüzel kişilere; devlet başkanları, milletvekilleri, belediyeler, öğretmenler, doktorlar, polisler, anne-babalar ve hatta çocuklar olmak üzere gerçek kişilere etik ve yasal zorunluluklar doğrultusunda birçok yükümlülük verir. Bu yükümlülükler uyarınca, çocukların karşı karşıya kaldığı her türlü tehlikenin çocuk hak ihlali olduğunu bilmek ve bu tehlikelere ciddiyetle yaklaşmak gerekmektedir.

Korunma hakkının hayata geçmesi için atılacak ilk adımlar arasında çocuklarla çalışan kurumların çocuk koruma politikası geliştirmesi veya kendi içinde bu konuda bir kültür oluşturması gerekmektedir. Aynı zamanda çocuklarla çalışanların yetkinliklerinin sınanması ve kurumun içinde hesap verebilirliğe, açıklığa ilişkin bir kültür oluşturulması oldukça kıymetlidir.

Katılım

“Kamu yaşamında yer almak”, “kamu yaşamının bir parçası olmak” şeklinde tanımlanan katılım, bireylerin karar süreçlerinde ve etkinliklerde yer alması, bu süreçlerde “etkili” olması, karar

mekanizmalarına, uygulama ve değerlendirme süreçlerine “etkin” müdahalelerde bulunması anlamına da gelmektedir.

Katılım, “çoğulculuk”, “insan hak ve özgürlükleri”, “hukukun üstünlüğü” ile birlikte demokrasinin dört temel prensibi arasında yer alır.

Çocuklarında bir yurttaş olduğu bilinciyle, katılım haklarının hayata geçmesi, çocukların demokrasi kültürünü içselleştirmeleri için gerekli olduğu gibi, çocukların hak ve özgürlüklerinin korunması içinde en temel ihtiyaçtır.

Çocuğun katılım hakkının tam olarak hayata geçmesi için yetişkinlerin çocukların potansiyellerine inanmaları, onları bağımsız bir birey olarak görmeleri ve onlara güven duymaları gerekir. Yetişkinler çocuklara inanmaz, potansiyellerine güven duymaz ve onları bağımsız bir birey olarak görmezse katılım hakkı gerçekleşemez. Bu nedenle çocuğun katılım hakkı –diğer haklardan biraz daha fazla olarak- yetişkinler tarafından tamamen benimsenmeyi gerektirir. Çünkü çocuklar yetişkinler tarafından kurgulanmış dünyada yaşamlarını sürdürürler ve çocuk katılımı anne babalar, öğretmenler, akrabalar, komşular, yöneticiler ve diğer yetişkinler tarafından gerçekleştirilebilmektedir.

Katılım süreçlerine ilişkin yol gösterici temel ilkeler bulunmaktadır;

- o Katılım süreçlerinde yetişkinlerle çocuklar arasında eşitler ilişkisi bulunmalıdır.
- o Çocukların potansiyellerine inanılmalı, onlara yaşamlarını değiştirme gücüne sahip oldukları anlatılmalı, onlara bu yönde olanak sağlanmalıdır.
- o Her katılım sürecinin sonunda anlamlı bir sonuç çıkmayabilir. Önemli olan bu süreçte çocukların ve yetişkinlerin kazanımlarıdır.
- o Katılım bazı çocuklara sunulan bir ayrıcalık değil, tüm çocukların hakkıdır.
- o Çocukların yetki ve sorumluluk almaları sağlanmalıdır.
- o Süreçlere katılma konusunda gönüllülük temeldir. Katılmamayı seçmenin de katılımın bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

Ayrım Gözetmeme

Çocuk hakları, istisnasız tüm çocuklar içindir. Çocuğun fiziksel özelliklerinin, ana dilinin, cinsiyet kimliğinin, inancının ya da başka bir özelliğinin başka bir rolü yoktur. Çocukların farklılıkları olsa olsa farklı ihtiyaçları doğurur ve bu ihtiyaçların karşılanması için yetişkinlerin kolaylaştırıcı olma sorumlulukları bulunur. Sözleşmeye taraf olan devletler, hiçbir ayırım yapmadan kendi egemenlik alanlarındaki tüm çocukların sözleşmede yer alan haklarını tanır ve taahhüt ederler.

Çocuklara göre Çocuk Hakları Nelerdir?

Çocuklarla, çocuk hakları üzerine bilgilendirme yapıldıktan sonra kendi haklarının neler olabileceğine dair grup çalışmaları yapılmıştır. Bu grup çalışmalarında çocuklar haklarını, kendi ihtiyaçları doğrultusunda düşündükleri kadar, aynı zamanda yaşadıkları ya da tanıklık ettikleri ihlaller üzerinden de tanımlamıştır.²

² Çocukların grup çalışmalarında yazılı olarak paylaştıkları ifadeleri herhangi bir düzelti olmadan, olduğu gibi paylaşılmıştır.

“Çocuklara saygı duymalıdır.”

“Annemin bana kızmaması.”

“Evde hiç kavga ve dövüşmesinler ve hep mutlu olmayı istiyorum.”

“Evde kendi kararlarını söyleme hakkı”

“Bazıları çocuklarını okula göndermiyorlar yada diyorlarki okulda erkek var yada diyorlar boyun uzunmuş okula göndermiyorlar.”

“Bizim okulumuzda çocuklara kızıyorlar ve kızmamalıdır.”

“Çocukları dövmemelidirler.”

“Çocukları on sekiz yaştan altı evlendirmesinler”

“İstismarlar azalmalı!”

“Çocuklar zorla çalıştırılmamalı!”

“Çocukları eşarp giymesinde zorlamasınlar.”

“Çocukları hiç bir şeyde zorlamasınlar.”

“Çocukları silahla korkutmasınlar.”

“Çocukların haklarının kısıtlanmaması için (yaşama, barınma, beslenme vb.) savaş olmamalı!”

“Savaşlar birçok hakkı elimizden alıyor. Örneğin Irakta olan savaş yüzünden Türkiye'ye gelen çocuklar sırf buranın dilini bilmedikleri için okuyamıyorlar.“

“Iraklı türkiyeli ayırım yapmamak.”

“İrkçilikler yaşanmamalı.”

“Çocukların maaşlarını artırsınlar çünkü okulun masraflarına yetmiyo.”

“İlaçlar çok pahalı. Sağlığımız çok önemli. Bunun için çocuklara imkan sağlanmalı.”

“Sosyal medya çocuklar hakkında yapılan ırkçı söylemler için daha belirgin ve kesin çözümler üretsın!”

“Çocuklar hem internette hem topla oynamalı ama interneti dozunda oynamalı.”

“Çocukların ilgi alanlarına okullarda yer verilmeli!”

“Çocuk hakları sözleşmesi çağa uygun şekilde değiştirilmeli!”

Çocukların, haklara ilişkin tariflerine bakılacak olduğunda, birçok şiddet biçimini deneyimledikleri, tanıklık ettikleri ya da bu şiddet biçimlerinden haberdar oldukları görülmektedir. Bu şiddet biçimleri ise oldukça gündelik hayatın içinde yer alıp, doğrudan çocukların hayatlarını etkilemektedir. Bu durum, yükümlülük sahiplerinin harekete geçmesi içinde aynı zamanda bir fırsattır. Çünkü bu ihlallerin tespit edilebilmesi ancak çocukların dinlenmesiyle mümkün olabilir. Çocukların sorunları dile getirmenin yanı sıra çözüm önerme kapasiteleri de bulunmaktadır. İşte tam da burada yetişkinlerin

çocukların potansiyeline inanmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Nitekim çocukların, çocuk hakları sözleşmesinin çağa uygun hale getirilmesiyle ilgili önerileri oldukça önemlidir ve bu ihtiyaç çocuk hakları örgütleri tarafından da hissedilmektedir.

YEREL YÖNETİMLER

Yurttaş nedir, kime denir?

Eğer tarihsel kökenleri incelenirse, belediyenin oluşumunun nedeni ve zemini olan kent ile yurttaş kavramlarının aynı kökten geldiği görülebilir. Antik Yunan kentlerinde, kentte yaşayan kişilere yurttaş yani kentli denmektedir. Kentte yaşayan her birey (o zamanki sınırlılıkları ile de olsa) kentlidir ve kentin yurttaşıdır. Yine Yunanca kökeni açısından, demokrasi ve halka hizmet vermek için kurulan belediye, halk sözcüğünden türetilmiştir.

Antik Yunan kentlerinde yurttaş kavramının sınırlılığı, kavramın aslında kentte yaşayan “tam yurttaş” olan efendi erkekleri içermesi, “eksik yurttaş” olan köle, kadın, çocuk bireyleri içermemesidir. Bugün ise yurttaş denildiğinde akla gelen şeylerden biri resmi olarak “vatandaş” olmuştur ve bu anlamda mültecileri dışlamaktadır. Oysa ki Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ayırım gözetmeme ilkesi, sözleşmeye taraf devletlerin kendi egemenlik alanında bulunan bütün çocukların haklarının sözleşmede yer alan haklarının hayata geçirilmesine dair yükümlülükler getirir. Bu açıdan resmi anlamı ifade etmemektedir. Ancak Dünya’da demokrasi kültürü tartışılmaya başlasa da yinede yurttaş kavramı geçmişten günümüze belli oranda dışlayıcılığını korumaktadır. Bu dışlayıcılığın etkilediği en önemli kesimlerden biri ise çocuklardır. Hukuken 18 yaşına dek reşit olmayan kişilerin, gerek politik gerek medeni haklardan yoksun tutulması –niyet onların korunması da olsa- çocukların “yarım yurttaş” sayılmasına neden olmuştur.

Çocukların hem yaşadıkları sorunlara dair çözümler üretmeleri için çocukların yerel yönetimlere katılımlarının sağlanması gerekmektedir.

Çocuk Dostu Belediyeler

Çocuk dostu belediye, bir yaklaşımı ifade eder. Çocuk hakları temelinde bu yaklaşımlar basitçe şu şekilde sıralanabilir;

- o Çocukların yönetime katılabildiği, çocuklar ile birlikte çalışan,
- o Çocukların istek, ihtiyaç ve şikayetlerini kolayca ulaştırabildiği,
- o Çocukları dinlemek ve çocukların söylediklerini değerlendirmek için bir birim kuran,
- o Çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayan,
- o Çocukların istek, ihtiyaç ve şikayetlerini düzenli olarak soran, takip eden ve not eden...

Dünya’da git gide yerel yönetimlere çocuk katılımına dair çalışmalar artmakta, çocuklar belediyelerin yönetimlerinde yer almakta ya da sorunların çözümlerine çocuklarında dahiliyetinin bulunduğu örnekler çoğalmaktadır. Bu durum, Türkiye’de de benzer bir popülasyon göstermektedir ve belediyeler sorunların çözümlerine yurttaşları da çağırılmaktadır. Fakat yönetimlerde daima yetişkinlerin bulunması, çocuklar için işleri zorlaştırmakta, çocuklarla kurulan temaslar daha çok kültürel veya eğitsel etkinliklerle sınırlı kalmaktadır. Oysa ki çocuklarında kendi yaşam alanlarındaki sorunları farketme güçleri bulunmaktadır.

Çocuk Dostu Belediyelere ilişkin İzmir Seferihisar Çocuk Belediyesi, Şişli Belediyesi gibi belediyelerin yürüttükleri çalışmalar örnek gösterilebilir.

Dünya’da ise geniş bir yelpazesi bulunmaktadır. Bunlara dair bazı örnekler bulunmaktadır;

- ❖ Almanya’nın Offenbach şehrinde belediyeye bağlı Çocuk ve Gençlik Parlamentosu Offenbach şehrinde yaşayan çocukların ve gençlerin şehirde güvenli bir şekilde hareket edebilmeleri için harita oluşturdu.
- ❖ Finlandiya’nın Tartu şehrinde yerel yönetimler ile şehirde yaşayan çocuk ve gençler arasındaki iletişim kopukluğuna çözüm bulabilmek, zamanlarını faydalı bir şekilde geçirebilecekleri etkinlikler yaratabilmek, çocuk ve gençlerin Şehir Konseyi ve Şehir Yönetimi içinde temsil edilmelerini sağlamak için Gençlik Parlamentosu kuruldu.
- ❖ Almanya’nın Cologne şehrinde belediyeye bağlı olarak Belediye Okulu kuruldu. Okul, gençlerin yerel yönetimdeki yetkililer ve politikacılar ile bir araya gelmesini sağlayan, böylece gençlerin şehir yönetimi ve idari yetkiler hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmaları için bir mekanizma kurulmuştur. Gençlerin şehir yönetiminde söz sahibi olması sağlanmıştır.

Benim Belediyem Nasıl Olmalı?

Çocuklarla belediyelerden ne istediklerine dair grup çalışmaları yapılmıştır. Yerel yönetimlere katılım süreçlerine dair yeterince konuşulmamışsa da çocuklar yaşadıkları sorunlarla ilgili belediyelerle görüşmek istediklerini açıklıkla ifade etmişlerdir.

Çocuklar, belediyelerden isteklerini “benim belediyem nasıl olmalı” başlığında düşünmeye karar vermiştir ve yaşadıkları farklı bölgelere göre farklı belediyelere dair şunları ifade etmişlerdir;

Mamak Belediyesi’ne;

Benim belediyem renkli olmalı.

Şehrimi ben boyayabilmeliyim.

Yolları güzel yapsınlar mesela yollarda çiçek olsun.

Benim belediyemin sesi güzel olmalı.

Bazı şoförler hızlı sürüyorlar, çocuklara çarpabiliyorlar.

Bozulmayan trafik ışığı yapılmalı.

Otobüslerde çocuklara ayrılmış bir yer olmalı.

Otobüsler pahalıdır, öğrencilere otobüs bedava olsun.

Fakirlere yardım etmeliler.

Okullara yardım etsinler.

Zorunlu okul kıyafetlerini belediye alsın.

Suların temiz olması.

Binaları sağlam yapmaları

Bisiklet yolu yapmaları

Güvenli olmalı

Çöp kutusu olmalı

Her türlü spor faaliyetlerinde destek olmalıdır.

Belediyelere ait ücretsiz gelişim kursları...

14-18 yaş arası çocuklara yönelik yazar/şair parkları yapılabilir.

Belediyenin yayınevi olmalı.

Metrodan korkan çocuklar için reklam televizyonlarından çizgi film gösterimi yapılabilir.

Mesela parklarda hep yerlerde çekirdek kabukları oluyor.

23 nisanda belediye sinamaları, gençlik parkını bedava yapabilir.

Belediye bizim için kitap basabilir.

Her mahallede en az iki sokak oyun oynayacak alan.

Abidin Paşa'da yaşayan çocuklar ise Altındağ belediyesine ilişkin şunları ifade etmiştir;

Belediye tarafından yeni bir platform kurulsun ve okumak için durumu olmayan çocuklara kişiler yahut kurumlar tarafınca maddi destekte bulunulsun.

Belediye başta çocuklara olmak üzere her yaş grubunun yararlanabileceği ve evinden zorlanmadan ulaşabileceği şekilde kütüphaneler ya da okuma alanları yapılsın. (ulaşım servisle sağlanabilir)

Sokaklar renklendirilsin, çizgi film karakterleri çizilsin(okul duvarlarına, çocukların çoğunlukla mevcut olduğu alanlara)

Kardeşlerine bakmakla yükümlü olduğu için evden çıkamayan ve kendisine zaman ayıramayan çocuklar için ücretsiz hobi alanları ve bu zaman diliminde de kardeşleri için oyun alanları yapılması.

Irak, Suriye gibi ülkelerden gelen çocuklar için (türkçe yazamayan ve okuyamayan) ek kurslar ve kursların yetersiz kaldığı noktada yeni okullar açılması. (onlar için)

Çocuklar için eğlence günleri düzenlensin.

Durumu olmayan aileler tespit edilerek hastanelerde karşılaştıkları maddi sorunlar giderilsin.

Yenimahalle Belediyesi'nde ve Çankaya Belediyesi'nde oturan çocuklar ise şunları paylaşmıştır;

Sular temiz olmalı. Kirli su içince hasta oluyoruz. Temiz su olursa daha iyi olur.

Otobüsler çok kalabalık, okul saatlerine uygun düzenlemeler yapılmalı.

Belediyenin ücretsiz kursları arttırılmalı. Göçmenlere ayrı bir kurs oluşturulmalı.

Parklar sağlıklı değil. Daha güvenli olmalı. Parkların etrafı keskin jiletlerle çevrili olmamalı.

Belediyeler sağlık hizmetleriyle beraber çalışmalı. Evleri sağlık koşullarına uygun olmayan evler düzenlenmeli.

Belediye eğlenceleri olsun. Şarkıcı, sanatçı gelsin. Tiyatro ve sinema günleri yapılsın.

Mahallelerdeki çöpler düzenli olarak toplansın. Her mahallenin baktığı mahalle-ilçe aynı değil. Çöp konteynırı olmayan belediyeler var.

Evi okula uzak olan yerler var. Evlere yakın okula gidilsin. Tüm okullarda eşit şartlarda eğitim verilsin.

Evlere yakın kütüphane, ders çalışma alanları oluşturulsun. Herkesin mahallesinde veya evlerine yakın yerde bu alanlar olsun(Y.mahalle)

Anaokullarında ücret alınmasın, eğitimde eşitlik olsun.

Çocukların isteklerine bakıldığında, yaşadıkları mahalleyi ve ilçeyi gözlemledikleri, ihtiyaçları ve riskleri dile getirme yeteneklerinin kuşkusuz bir şekilde olduğu ve sorunlara dair çözüm önerileri geliştirdikleri ortadadır. Bu istekler, bugüne ait oldukları gibi yarın artabilir veya azalabilir. Ancak çocukların ihtiyaçlarının kendi yaşamlarını etkilediği oldukça açıktır ve kendi yaşamlarında, arkadaşlarının yaşamlarında yaşadıkları sorunların çözümüne dair yalnızca bugün değil, sürekli olarak dahil olmak istemektedirler. Çocukların ihtiyaçlarını güvenli bir şekilde ifade etmeleri ve çözümlere dahil olmak ile ilgili motivasyonları ise aslında belediyeler için şahane bir fırsattır. Bu katılım mekanizması, çocuk haklarının hayata geçmesi için olmazsa olmazlardan biridir.